



هر آنچه در ضمیر شماست، رون کنید!

طبیعه انشرفی شبکه‌های اجتماعی به ویژه اینستا، دنیای بدون حدود مرزی است که در ظاهر همه کاربران در آن آزاد هستند تا هر چه می‌خواهند به اشتراک بگذارند. «معصومه ظهیری»، استاد حوزه و دانشگاه در باره آسیب‌های خانوادگی حضور بی‌رویه و بدون ضابطه در فضای مجازی و اشتراک گذاری جزئیات زندگی‌های شخصی و خانوادگی توسط زوج‌ها، می‌گوید: فضای مجازی بستری جدید و نوید است که هم می‌تواند فرصت باشد و هم تهدید، فرصت از این جهت که بستری برای تعامل مؤثر و به اشتراک گذاشتن منابع و دستاوردها و دسترسی آسان به اخبار و اطلاعات می‌شود. تهدید نیز از این باب که هیچ حدود مرزی برای آن قائل نشده ایم و ابتدایی‌ترین شرط آن را که سواد رسانه است برای تمیز خوب از بد، خیر از شر، زشت از زیبا برای همگان فراهم نکرده ایم.



باید قبل از اینکه عرصه حضور تمام افراد را به این فضا فراهم کنیم شروط، محدودیت‌ها، مصونیت‌ها و همچنین نحوه استفاده صحیح از آن را آموزش می‌دادیم. در روایت آمده است: چند چیز خود را مخفی نگه دارید و در ادامه از رفت و آمدها، دارایی‌ها و عقاید نام می‌برد. مخفی نگه داشتن عقاید در این روایت به خاطر جنگ‌ها و درگیری‌های بین مذاهب در آن زمان بود. اکنون نیز گفته می‌شود هر آنچه در ضمیر شما هست، رون کنید، چرا که شاید مردم تحمل آن را نداشته باشند، ضمن اینکه بعضاً زومی نیز برای بیان آن‌ها وجود ندارد. برای مخفی نگه داشتن رفت و آمدها و دارایی‌ها نیز چند دلیل آمده، یکی آنکه گاهی اسباب تفاخر می‌شود؛ به طور مثال سخن دائم از ماشین و خانه خود، موجبات فخر و فروشی می‌شود که در اسلام حرام است! البته ممکن است گاهی برای سهولت و سرعت از خود رویی سطح بالا استفاده کنید، اما این استفاده اگر برای فخر و فروشی باشد قطعاً حرام است. افزون بر این، انسان نباید کاری کند که اسباب اتهام به خود فراهم کند، چنان که توصیه شده حتی آب خوردن شما به گونه‌ای نباشد که گویی در حال خوردن شراب هستید!

ماحق نداریم طوری رفتار کنیم که در معرض تهمت قرار بگیریم به ویژه آنکه فضای مجازی به قول امروزی‌ها فیک (جعلی) است یعنی طرف در فضای مجازی بستر و تزییناتی را فراهم کرده که در زندگی واقعی‌اش این طور نیست. این نیز از سه منظر قابل بررسی است؛ اول اینکه اسباب حسادت دیگران، چشم و هم چشمی و تهمت فراهم می‌شود که هر سه آن‌ها حرام است. ایجاد چشم و هم چشمی و به رخ کشیدن آن حرمت دارد، افزون بر این، اگر اسباب حسادت خود یا دیگران را فراهم کنیم، حرام است. همچنین اینکه به دروغ و برخلاف واقع زندگی خود را در معرض نمایش دیگران قرار دهیم حرام است.

بخشی از این مسائل فقهی و بخشی دیگر اخلاقی، تربیتی و روان‌شناسی است. در مباحث اخلاقی، تربیتی بیان می‌شود اگر کسی نقاط ضعف یا قوتی دارد نباید هیچ کدام را در چشم دیگران بزرگ کنیم، چرا که ممکن است حسرت و آه دیگران را در پی داشته باشد. این امر ممکن است اثر منفی داشته باشد و انعکاسش به خودمان بازگردد. از منظر روان‌شناسی نیز تأکید شده دیگران را نسبت به خود تحریک نکنید، البته این نیز گفته شده که حتی نباید بدبختی‌های خود را در معرض نمایش قرار داد. چرا که نشان دادن اخبار بد و ناامید کننده در جامعه بستر ناامیدی همگانی را ایجاد می‌کند؛ پس نباید نه آن قدر خلاف واقع خود را شیک، مدرن و مفرح نشان داد و نه اینکه دائماً خود را بدبخت نشان دهید.

در جامعه سالم باید تجارب، ایده‌های نو، فعالیت‌ها و تجربه‌های مفید و مثمر ثمر به اشتراک گذاشته شود و گرنه کار لغو کرده ایم که قرآن ما را از آن پرهیز داده است. مثلاً اینکه در قالب برنامه طنز به تمسخر افراد اعم از ظاهر، سخن گفتن، راه رفتن و همچنین قومیت‌ها و ملیت‌ها پرداخته شود، حرام است. در قرآن کریم آمده است همدیگر را به لقب‌های بد صدا نکنید. در آیه‌ای دیگر آمده نسبت به همدیگر حسن ظن داشته باشید و نیز در قرآن است همدیگر را تمسخر نکنید؛ بنابراین، هر محتوای اشتراکی شامل تمسخر و تحقیر ولو اندک نیز شایسته نیست.

ما اگر از باب تألیف قلوب و اظهار خرسندی در قلوب مؤمنین قصد شاد کردن دیگران را داشته باشیم، می‌توانیم نمایش آواز یک پرند، فضای طبیعت، گل آرای، مدل آشپزی قومیت‌ها یا ملل و مواردی این چنین را به اشتراک بگذاریم.

رسانه‌های نوشتاری، دیداری، شنیداری، اجتماعی و بستری‌های فضای مجازی وظیفه آگاهی بخشی، تلنگر و هشدار در این باره را بر عهده دارند. آن‌ها باید به این امر بپردازند که آثار مضر این قضیه به خود ما هم برمی‌گردد. ما باید از آثار مثبت هر فضای جدید و نوپدید می‌که به وجود می‌آید، استفاده کنیم و با آگاهی بخشی، تلنگر و هشدار آثار منفی آن را نیز به دیگران گوشزد کنیم.

حتی بیان نکنند، اما هنگام مشکلات و اختلافات با همسر خود این حس‌ها به سطح افکار و قضاوت‌هایشان می‌آید و از این کمبودها گلایه می‌کنند؛ از طرف دیگر آقایی که خانم‌هایی با ظاهر متفاوت و انواع و اقسام آرایش و عمل‌های زیبایی در اینستاگرام می‌بینند، همسرشان را با آن‌ها مقایسه می‌کنند و حتی اگر به زبان نیاورند در پس ذهن خود می‌گویند چرا همسر من چنین ظاهری ندارد و این رسوبات فکری و ذهنی مثل آتش زیر خاکستر در دعوایها و اختلافات بروز می‌کند، چنان که با مراجعه به پرونده‌های طلاق در دادگاه‌های خانواده ریشه بسیاری از آن‌ها به همین چشم و هم چشمی‌ها بازمی‌گردد! خانم می‌گوید چرا ما ماشین و خانه فلان جور نداریم و آقا می‌گوید تو چرا ظاهر این طور و آن طور نیست!

وقتی درآمدزایی به میان می‌آید که دیگر بلاگرها می‌روند سراغ راه‌های عجیب غریب برای جذب و افزایش ممبر و مخاطب، متأسفانه بلاگرها در این مسیر نگاهشان به الگویی غریبی است مثل برگزاری جشن کریسمس و هالووین که نه در فرهنگ و سنت ماست نه در تاریخ و دین ما و این طوری در اصطلاح شیک و باکلاس نشان داده می‌شوند یا اینکه عده‌ای از این هاشویت از طلسم و ذکر و خرافه می‌کنند که بسیار خطرناک است.

اصلی‌ترین آسیب این فضا برای زندگی زوجین چیست؟

اتفاق وحشتناکی که در هر دو طرف یعنی هم بلاگرها و هم مخاطبان می‌افتد اعتیاد شدید به این فضا است! حسی که بر اثر رضایت در این فضا ایجاد می‌شود هم برای تولیدکننده به دلیل دیده شدن آرام بخش است و هم برای مخاطبان که خود را آشنا به مدر روز و سبک‌های جدید فرض می‌کنند. این اعتیاد به قدری است که حتی یکی دو ساعت نمی‌توانند از گوشی خود را بشوند و این بسیار خطرناک است.

علاوه بر این، برخی از بلاگرها و اینفلوئنسر‌ها برای درآمدزایی انواع و اقسام چالش‌های سخیف و رفتارهای زشت و غیر اخلاقی و زننده را هم به کار می‌گیرند، مثل اذیت کردن شوهر یا زن و البته اغلب به قول خودشان پارتنو... برای جذب مخاطب که نوعی فحش شکنی است و چالش‌هایی مثل چالش اینکه «جز تو با یکی دیگر هم در ارتباطم، و پدیده خیانت همسرانه را طنز و فکاهی نشان می‌دهند!

راه دور شدن از این فضا و تشخیص خوب و بد چیست و سواد رسانه در این باره چقدر راه‌گشا است؟

از مشکلات اصلی ما این است که ابتدا فناوری را وارد کرده ایم و بعد می‌خواهیم فرهنگ آن را بسازیم، فضای مجازی این چنین است و ما فرهنگ و سواد استفاده از آن را نداریم، در گام نخست در استفاده از فضای مجازی باید بدانیم چه می‌خواهیم. ابتدائیت ما اطلاع و آگاهی است، اما به تدریج استفاده ما از آن افراطی شده، در حالی که افراد فرهیخته و عالم، نظام مند و برنامه‌ریزی شده در فضای مجازی حضور می‌یابند و زمانشان اجازه نمی‌دهد غرق در آن شوند. بنابراین چگونگی استفاده از این فضا ضرورت دارد و اینکه بدانیم فاصله با فضای واقعی چقدر در آن زیاد است، چون آنچه می‌بینیم کاریکاتوری و دور از واقعیت است، مثل خیلی از کالاهای تبلیغاتی که در واقعیت آن کارایی ندارند.

چطور می‌توان سواد رسانه را در استفاده زوج‌ها از فضای مجازی گسترش دهیم؟

اساساً رسانه چون از زاویه خاص می‌نگرد همه واقعیت را نشان نمی‌دهد و ما را به راحتی دچار اشتباه راهبردی می‌کند و مخاطب حواسش به این نیست و این وظیفه رسانه‌ها و دانشگاه و آموزش و پرورش است که این‌ها را تبیین کنند؛ چطور استفاده از خود، بدون گواهی‌نامه ممکن نیست، درباره فضای مجازی هم تا سواد رسانه‌ای کسب نشده نباید افراد اجازه استفاده از آن را داشته باشند، درباره برخی نرم‌افزارها و پلتفرم‌های خارجی چنین است و تا دوره آموزش اولیه طی نشود استفاده از آن‌ها ممکن نیست.

باید سواد رسانه و استفاده از فضای مجازی و افزایش آگاهی نسبت به آن به صورت مستمر وجود داشته باشد به ویژه برای قشر نوجوان و جوان و آن‌هایی که احساسی هستند و قبل از تحقیق عاقلانه، واکنش هیجانی نشان می‌دهند این آموزش‌ها ضروری‌تر است. اعتیاد تأیید خواهی از دیگران، انسان را بی‌اعتماد به نفس می‌کند و اگر این تأیید نباشد در فرد احساس کمبود شدید در زندگی واقعی ایجاد می‌شود مثل اینکه می‌بینیم برخی با الگوگیری از شبکه‌های مجازی، جشن طلاق می‌گیرند، اما بعد به شدت احساس تنهایی و افسردگی می‌کنند و حتی تا مرز خودکشی پیش می‌روند.

